

Mashiach Momentum

פרשת וישב – חנוכה תשפ"א

37:27-38:15

VAYEISHEV

please: Is it your son's tunic or not?"³³ He recognized it and he said, "My son's tunic! A savage beast devoured him! Joseph has surely been torn to bits!"³⁴ Then Jacob rent his garments and placed sackcloth on his loins; he mourned for his son many days. ³⁵ All his sons and all his daughters arose to comfort him, but he refused to comfort himself; and said: "For I will go down to the grave mourning for my son." And his father bewailed him. ³⁶ Now the Medanites had sold him to Egypt, to Potiphar, a courtier of Pharaoh, the Chamberlain of the Butchers.

It was at that time that Judah went down from his brothers and turned away towards an Adullamite man whose name was Hirah. ² There Judah saw the daughter of a prominent merchant whose name was Shua; he married her and consorted with her. ³ She conceived and bore a son and he called his name Er. ⁴ She conceived again and bore a son and she called his name Onan. ⁵ And yet again and she bore a son; and called his name Shelah; and it was in Chezib when she bore him.

36 The Call of Torah

The Midrash expresses this truth when it strikingly portrays the scene which unfolds in this *sidrah*: "The tribes were involved with the sale of Yosef, Ya'akov was deep in mourning, and Y'hudah was absorbed in looking for a wife, while God was kindling the spark of the messianic king" (*Rabba*, 85). The greatest purposes of history are born in the secret of silence, unknown to anyone. For "blessing reigns only upon that which is hidden from sight" (*Taanith* 8b).

4

decline (as emphasized in the *Targum Yonathan*), marks the lowest point in the destiny of the family of Avraham. The future seems tragically jeopardized and the horizon appears bleak. However, the history of our people teaches us with numerous examples that providential help comes just as the moment of deepest despair. For "God creates the cure before the illness" (*Megillah* 13b). And the prophet Isaiah exclaims in his vivid style: "Before she had travailed, she (the daughter of Zion) brought children into the world" (66:7). Before beginning the first exile, Providence was preparing the light of the ultimate redeemer. And so, just as the sale of Yosef to Egypt led to the Egyptian exile, the Torah mentions Y'hudah's marriage, the marriage from which will come Peretz, forefather of the kingly line of the house of David, ancestor of the messianic dynasty (*Ruth* 4:18). Once again providential action is seen manifesting itself among and above the comings and goings of men's lives

234

5a

NER UZIEL

R. M. Kusky

THE SEEDS OF REDEMPTION

After informing us that the Midianites sold Yosef to an Egyptian noble named Potifar (*ibid.*, 36), the Torah unexpectedly digresses and launches into a long and detailed account of Yehudah's experiences in

Judah said, "Take her out and let her be burned!"

²⁵ As she was taken out, she sent word to her father-in-law, saying, "By the man to whom these belong I am with child." And she said, "Identify, if you please, whose are this signet, this wrap, and this staff."

²⁶ Judah recognized; and he said, "She is right; it is from me, * inasmuch as I did not give her to Shelah my son," and he was not intimate with her anymore.

²⁷ And it came to pass at the time she gave birth that behold! There were twins in her womb. ²⁸ And it happened that as she gave birth, one put out a hand; the midwife took a crimson thread and tied it on his hand saying, "This one emerged first!"²⁹ And it was, as he drew back his hand, that behold! his brother emerged.

And she said, "With what strength you asserted yourself!" And he called his name Perez. ³⁰ Afterwards his brother on whose hand was the crimson thread came out; and he called his name Zerah.

And Joseph had been brought down to Egypt. * Potiphar, a courtier of Pharaoh, the Chamberlain of the Butchers, a prominent Egyptian, pur-

3a

במדרש (ב"ר פה, א) עה"פ ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, ר' שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט) כי אנכי ידעתי את המחשבות, שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ותעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח. דהיינו בהולדת פרץ שממנו תחלת השתלשלות אורו של משיח.

5b

the land of Canaan. This narrative painstakingly outlines the births of Peretz and Zerach, Yehudah's two sons, which seem to have no bearing at all on Yosef's story.

Had the Torah been written in the genre of the contemporary novel, one could have ascribed this sudden shift in mood to literary style — an attempt to achieve a desired melodramatic effect. This cannot be the case, however, since this is the *only* instance in Scripture where a narrative is interrupted so abruptly. What, then, is the meaning of this digression?

The Sages explain that God, in His infinite mercy and kindness, directs the course of history in such a manner as to ensure that "the cure always precedes the illness" (*Megillah* 13b). Thus, before exacting punishment of the Jewish people, God sets into motion a series of spiritual defense mechanisms on their behalf. If the Jewish people become aware of their spiritual shortcomings and respond by repenting for their sins before their punishment is complete, then whatever form of retribution God has unleashed against them will be stopped in its tracks and will vanish into thin air. Empires that threaten to engulf the Jewish people will inexplicably crumble; mighty nations and their nuclear missiles will be reduced to rubble. However, if the Jewish people do not respond in time, and consequently fall into the hands of their enemies, God implants a secondary fail-safe defense mechanism within the course of history in order to enable the Jews to eventually extricate themselves from their affliction.

Yosef's arrival in Egypt symbolizes the beginning of the Jewish people's exile, while Yehudah represents the spiritual essence of the Jewish people's redemption — King David was his descendant, as will be Mashiach. Yehudah is the embodiment of the fail-safe mechanism that God implanted within history for the sake of the Jewish people.

6 When the Torah interrupts the story of Yosef to outline Yehudah's progeny, it teaches that in the earliest stage of the Jewish people's exile, God had already set into motion the forces that would bring about the Jewish people's redemption. This is the system God employs in every instance of suffering the Jews must endure: the cure always precedes the illness.

7 *Midrash Rabbah*
 (Part 1): **Hidden Seeds of the Messiah** Jeremiah 29:11 states: כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חשב עליכם ואם ה' מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם, *For I know the thoughts that I am thinking for you, the word of HASHEM, thoughts of peace and not evil, to give you a future and a hope.* The Midrash explains: Only God Himself knows His intentions, only He knows what His actions portend. Not so we frail men, who cannot hope to divine the celestial purpose or grasp the thread of His inscrutable thought. Jacob's mind was focused on the loss of Joseph. His sons were preoccupied with their own sorrows and tribulations. None recognized that each event that had transpired was a seed planted by God, from whence would grow the hope and future of Israel, the Davidic dynasty and the Messiah (Yefeh To'ar, Sf'as Emes, Parashas Vayeishev).

Such concealment is a hallmark of the means by which God prepares the way for the arrival of the Messiah. The Gemara states (*Sanhedrin 97a*): שלושה דברים באין בהקדמת הדעת אליו חר משהו כל: ה' משיח, etc. When the nation of Israel is beset by difficulties, when every man's hand is turned against us, when it seems we must founder and we see no hope, it is precisely then that the seeds of the Messiah are sown and begin to sprout. Notwithstanding our frequent sufferings, there has never been a time at which God abandoned His people, nor will there ever be such a time. Rather, God ceaselessly orchestrates the events of the world, great and small, to the benefit of Israel. We do not comprehend His plan, and thus imagine that we are without aid and succor. But in fact God works a great concealment, constructing a facade that portrays a world bereft of His guiding hand, behind which hidden paths are prepared all the while for the arrival of the Messiah, champion of Israel (*Sf'as Emes ibid.; R' Moshe Chaim Luzzatto, Daas Tevunos §146*).

8 "Before she feels her birthpangs, she will have given birth."⁴²⁶ The ultimate redeemer was born before the birth of the first oppressor. For this reason, the *pasuk*, "At that time Yehudah descended," follows the *pasuk*, "The Midianites sold him to Egypt."⁴²⁷

At the time that events were being set into place, which would ultimately lead to our servitude in Egypt, Hashem was simultaneously setting in place Yehudah's progeny, from which Mashiach would be born, to redeem us from our final exile.

There were many players in this saga. Each person went about his own business, perhaps with little thought of the true magnitude of his role. Everyone minded his own business, yet Hashem was orchestrating all their activities from above, weaving the threads together into the tapestry that He had planned. Unbeknownst to them, they were being guided in the path they needed to travel, to reach the light of Mashiach.

The same holds true for their descendants, the Jewish people throughout the generations. Each person has the free choice to lead his life as he sees fit. He can choose to lead a life of virtue, or the opposite, *chas v'shalom*. Hashem rewards the righteous for their mitzvos, and punishes the wicked for their sins. Yet despite what we might plan to accomplish through our actions, Hashem has His own plans for us. He stands Above, guiding our every movement, in perfect choreography, in order to fulfill His own plan: "thoughts of peace, and not of evil, to give us future and hope." We do not always envision the destination toward which our actions bring us, but Hashem advances us toward this destination nonetheless.

A perfect example of this can be found in the story of Shaul HaMelech. He was commanded to eradicate each and every member of the nation of Amalek. In his misplaced mercy, he spared the life of the Amalekite king, Agag, who then proceeded to father a line of descendants from which Haman would be born. Shaul's own descendants, Mordechai and Esther, defeated Haman, and Haman's nefarious plot to destroy the Jews was turned against him. Instead of the destruction Haman had planned, the Jews enjoyed days of "light, joy, happiness, and glory." They defeated their

9 enemies, and Hashem's holy Name was sanctified in the world. Shaul was punished for failing to kill Agag, regardless of the fact that Agag's survival, and the ultimate birth and death of Haman, was a cause of great rejoicing for the Jews.

* The same is true in the life of each and every Jew. We must faithfully obey the commandments we were given, although we have little control over our destiny. The development of our personal lives, the progress of the Jewish people, and the unfolding events of history are all in the hands of the Almighty, Who guides everything toward the light of Mashiach, in a manner that is far beyond our comprehension. As the *pasuk* states: כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי ואם ה' כי גבוהו שמים מארץ בן גבוהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי מחשבותיכם — "For My thoughts are not as your thoughts, and your ways are not as Mine, says Hashem. As the Heavens are high above the earth, so too are My ways above your ways, and My thoughts above your thoughts."⁴²⁸

We pray that our deeds will find favor before Hashem, and that we may merit to participate in spreading the light of Mashiach, may he come soon and in our days.

10 פס - פס - 5 מ' צבא (מחשבותי)

הנה כי כן, בעוד שהאדם יראה לעינים דברים טבעיים כדרכו של עולם, והכל עטופים בשקם ותעניתם על צרות החיים ותלאותיהם, הקב"ה יושב ובורא אורו של משיח, ואיש אינו צופה ויודע סתרי דרכיו.

ובמדרש תנחומא - כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכו', יוסף מכרו אותו אחיו למדנים והמדנים מכרו אותו אל מצרים, עד שלא ירד יוסף, ירד יהודה להתקין גואל אחרון זה מלך המשיח. וילך יהודה אין כתיב כאן, אלא וירד יהודה, אמר רבי יוחנן, נסמך ירידה לירידה, ירידת יוסף לירידת יהודה, ויוסף הורד מצרימה, וירד יהודה (וישב יא).

והנה כבר הארכנו בכמה מקומות שלכל אורך הדרך פעל הקב"ה באופן שיהיה מודגש ובוולט הפלא שביסוד יצירתו של עם ישראל, וסיכב סיכות באופן שבודרך הטבע לא היה אפשרות כלל להתפתחותו ולקיומו.

וביאורו שכך מתגלה לעין כל יהודיתו של עם ישראל, ובכך נמצא שעם זה נברא באופן ישיר ומיוחד מאת ה'. וכמו שכתוב 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספורי' (ישעיה מג, כא). ובפרשת האזינו 'הלא הוא אביך קנן הוא עשך ויכוונך' (ויברים לב, ו).

מראשית צמיחתו, מהוה עם ישראל יצירה מיוחדת, שאינה נמנית בשורה אחת עם כל יצורי עולם, ודרכי ה' הנסתרות עולות ומתגלות בכלי שלבי יצירתו - למעלה ממחשבות בני אדם, למעלה מגדרי הטבע, למעלה ממידת שאר אומות העולם.

ולפיכך נטע ה' את כל יסודות עם ישראל על מעשי פלא וניסים מפורש הווייתו, וכבר בתולדות חיי האבות ניכרה יד ה' והנהגות המיוחדות, החל בפקידת האמהות שהיו עקרות, והגנת האבות מכל הבאים עליהם, וכדכתיב - ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר. לא הניח לאיש לעשקם ויכח עליהם מלכים. אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו' (דברי הימים א' טו, כ-כב). ועד היות עם ישראל לגוי גדול עצום ורב, דרך שעבוד מצרים, ולכל לראש החבטא דבר זה במיוחד כמוכח בייצאת מצרים, ביד חזקה בזרוע נטויה באותות ובמופתים, בעשרת המכות ובקריעת ים סוף, וגם אחר כך הליכתם במדבר בהעדר כל תנאי קיום אנושיים, ועד לכניסתם לארצם והתבססותם במקום מושבם, כעם בן חורין השוכן שלום ובטח בארצו.

אמנם היצירה המיוחדת של עם ישראל, אינה מתבטאת רק בגילוי ניסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע בלבד, אלא גם כאשר נתבונן בצינוני הדרך שהיו תלויים לכאורה בידי אדם, ואשר לא היו חורגים מגדרי הטבע, אף בהם נוכח לראות כי צירוף המקרים הינו מפליא ביותר, אכן, גם זו היא בחינה מיוחדת של יצירה בפני עצמה, כאשר יד ההשגחה מסובכת את מחשבות האדם, כדי להביא את הדברים בצורה בלתי צפויה בעליל, כנגד כל הנסיבות וכנגד כל מה שנראה לעיני בשר ודם.

סגנון זה של יצירה, בולט בייחוד בהתפתחות מלכות ישראל, שהיא מאבני היסוד של עם ישראל, בהיותה מסמלת את תוקפו ומעמדו העליון על כל גויי הארץ. מלכות זו, הנמצלת מכה מלכות ה', הגיעה לשיא פריחתה בימי דוד ושלמה, ותושלם במלואה במלכותו של מלך המשיח, אשר ישפוט בשם ה' את כל יושבי תבל.

כל שלבי התהוותה של מלכות זו, לא היו מכוונים בידי אדם, ויתירה מזו שאיש לא היה יכול לצפות כלל את התרחשותם. יש מהם שאף היו נידונים בשעתם כטעות וחקלקה, עד אשר נתברר כי יד ה' סיבכה את הדברים דווקא בצורה זו, כדי להביא לתוצאה אחרת לחלוטין.

תחילתה של מלכות ישראל היא בברכות יצחק את יעקב, כאשר יצחק נתכוון לברך בהם את עשיו, ומבלי ידיעתו בא יעקב בתחבולה ונטלם, זאת ועוד, שבתחילה אף יעקב עצמו לא אבה לקבלם, ורק לאחר הפצרותיה של רבקה הסכים יעקב להעמיד עצמו במקום עשיו. וכך בדרך בלתי סלולה ובלתי טבעית בעליל, זכה יעקב בברכת יעקב עמים וישתחוו לך לאומים - הבטחת עליית ישראל לגדולה וממשלתו על כל גויי הארץ.

דבר זה היה באופן שלא מכוון על ידי יצחק אלא ה' הזמין לידו את הדבר שלא ברצונו ושלא בידיעתו, ורק לאחר מכן ביטא את הסכמתו למלא רצון ההשגחה העליונה.

המשך שושלת המלכות הוא בלידת יהודה, בן לאה, אשר אף היא נודווגה ליעקב שלא מדעתו, כאשר עצם היות לאה אשת יעקב לא היה דבר צפוי ומתוכנן, כי אם נתגלגל הדבר שלא ברצונו, וכזה כבר התבטא שהכל מתנהל באופן שמיימי.

כך נמצא בסופו של דבר, כי דווקא לאה היא אשר מיוצאי חלציה נבחר הבן הראוי למלכות על ישראל.

מלכות בית דוד מתפתחת בנתיבים עלומים

השבלים הבאים בהתפתחות המלכות כרוכים במעשים תמוהים, אשר הצד השווה שבהם שמהלכיהם התנהלו שלא ברצונם של כל המעורבים, ומאת ה' התפתחו מאורעות בניינו של מלכות ישראל.

מעשה יהודה ותמר - מהוה חוליה עיקרית ביצירתה של מלכות יהודה, כאשר יהודה מייבם שלא בידיעתו את תמר כלתו, ואינו משער בדעתו כי יד ההשגחה סוללת כאן דרך מופלאה להוליד ממנה את פרץ אשר מיוצאי חלציו תקום מלכות בית דוד. על פרשה זו דרשו חז"ל את המימרא הנ"ל - 'והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח' (ב"ר פה, א), אשר בעוד כולם היו עסוקים בענייניהם וסבורים כי הם מובילים ובוחרים את דרכם בהתאם לרצונם ודעתם, ובאמת היה זה מסתרי גלגולי ההנהגה העליונה.

וכדאיאת במדרש ויט אליה אל הדרך. אמר רבי יוחנן, ביקש לעבור, וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאווה, אמר לו יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים. ויט אליה אל הדרך, בעל כרחו שלא בטובתו (ב"ר פה, ח).

ובגמרא - 'אמרה ליה בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני, ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני וכו', ממני, מנא ידע, יצתה בת קול ואמרה, ממני יצאו כבושים' (סוטה י').

ובמיוחד מלכות מלך המשיח, אשר ימלוך על כל העולם בשם ה', וכאשר ניבא יעקב - 'ולו יקחת עמים' (להלן מט, ט), וכן מבואר בנביאים בהרבה מקומות, שזה עניינו של מלך המשיח שימלוך וישפוט את כל אומות העולם - 'זהלכו גוים רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלוקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, ושפט בין עמים רבים והוכיח לגוים עצומים' (מיכה ד, ב-ד). כלומר שימלוך על כל העולם בשם ה'.

ועל כן נסתבכו הדברים הללו באופן על טבעי, אלא על ידי מכוונת מן השמים, באופן שבעליהם ועושיהם כלל לא התכוונו לא למעשים עצמם ובוודאי שלא לתוצאות, וכאשר כן נראה בעליל כי הרי הם כולם מעשי ה' בלבד.

אך יש להבין מדוע אורו של משיח הוצרך להכינו דוקא מתוך אותה תקופה של הסתר פנים כזה, שלא ראו בצורה גלויה וברורה את הנהגותיו של הקב"ה? ובאותה העת שבו התחילה גלות הראשונה - גלות מצרים, כבר הוכן השורש לגואל האחרון - מלך המשיח.

עיבורו של פרץ - שורש מלך המשיח - מתוך הסתר

גם עצם לידת פרץ אבי מלכות בית דוד היה מתוך הסתר פנים, כאשר חשב אותה יהודה לזונה, 'ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה, ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך' מדוע גילגל הקב"ה את עיבורה של תמר דוקא בדרך זו?

וביותר שחז"ל אמרו (ב"ר פה, ה) "ד"א ויראה יהודה לא השגיח כיון שכסתה פניה, אמר אילו הייתה זונה היתה מכסה פניה אמר ר' יוחנן בקש לעבור וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאווה אמר לו יהודה היכן אתה הולך מהיכן מלכים עומדים מהיכן גדולים עומדים ויט אליה אל הדרך בע"כ שלא בטובתו", כלומר, יהודה כעצם מנע את עצמו מלהסתכל עליה אלא בא מלאך הממונה על התאווה והוא הפנה את יהודה אל עבר תמר. אך מדוע דוקא אורו של מלך המשיח הוצרך להולד מתוך מעשה יהודה ותמר, האם אין דרך אחרת להכין את אורו של מלך המשיח?

כף עיניו באה מתוך הנהגה הנפתרת

הרמח"ל (דעת חכונות סי' קמו) מבאר את עומק יסודות ההנהגה הנסתרת של הקב"ה, 'ואמנם, יש לך לדעת הקדמה גדולה, והיא, שבאמת אין הקב"ה מואס יגיע כפיו לעולם ח"ו, ואינו עוזב ומניח את העולם; אלא בשעה שנראה כאילו העולם עוזב ממנו, הענין הוא שאדברא, הרי הוא מחדש טובה לעולמו, ונפלאותיו ומחשבותיו תמיד כל. היום רק לחיקונו של עולם, לא לקלוקלו; אלא שהוא מסתיר עצתו הסתר גדול מאד, ואז נמצא העולם כמו עוזב, ובני האדם סובלים עונשי חטאתיהם, וכך אמרו

הנהגה של הארת פנים באה מתוך הסתר למעט הסתת היצר

לאור זאת נבין את דרכי הנהגת הקב"ה, שכל דרך הארת פנים של הקב"ה היא צריכה לבוא תחילה דרך הסתר וקושי, אילו דרכי הנהגת הקב"ה היה ע"י הארת פנים בלבד, או היה גדול כח מלחמת היצר עם האדם, עד כדי יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו, אבל עכשיו שהקב"ה משתמש תחילה בהנהגה של קושי והסתר פנים, והאדם עומד נבוך אינו יודע את אשר עמו, ומדוע השי"ת מביא קשים עליו, ע"י כך מלחמת היצר עמו אינו כ"כ גדולה וקשה. ואם ישאר נאמן לה' לא לסטות מהדרך, יזכה לבוא אל המטרה, להנהגה של הארת פנים של השי"ת.

זה נחמתנו, הרבה פעמים רואים אנו כשאנו רוצים לעלות את מדרגת עבודת ה' שלנו, להתקרב יותר אל הקדושה, מתלויים לכך קשים שונים, הסתר פנים מצד הקב"ה, וקושי נורא בעבודת ה', אבל צריך לדעת שגם זה בכלל אילולי הקב"ה עוזרו לו, כדי להשקיט את כח הסתת היצר, ואז תהיה התמודדות עמו הרבה יותר קלה.

וברש"י - 'כבושים - דברים עלומים שנגזרו מלפני, שיצאו מזו מלכים, ואי אפשר לצאת אלא מיהודה, דכתיב גור אריה יהודה, כבושים, דברי סתר גזירת המלך, כמו בהדי כבשי דקוב"ה למה לך"י.

וכמו כן התנהלו הדברים בשורשים הנוספים שמהם התפתחה מלכות בית דוד, רות המואביה 'אמה של מלכות' שורשה ממעשי בנות לוט, אשר ילדו מאביהן באופן מוזר ומשונה, ודווקא בצורה זו התהווה הענף אשר הצמיח את אמה של מלכות. וכמו שאמרו חז"ל (ב"ר פה, ט) שהקב"ה הוציא מלוט שתי פרידות טובות.

את דרך ההנהגה הזאת, אנו מוצאים בתולדות מלכות יהודה גם בדורות המאוחרים, במעשה רות המואביה, שמותו של בעלה הביאתה לידי כך שנתגיירה ונישאה לבעונו, מצאצאי פרץ בן יהודה, ואף זאת נעשה במעשה תחבולה על פי עצת נעמי כמפורש שם (רות פרק א), ומחלציהם יצא ישי אבי דוד, שאף הוא לא התכוון להוליד את דוד, ומאת ה' יצא הדבר, כדאיאת בחז"ל (ילקוט המכירי תהילים קיח, כח).

מעשים בלתי צפויים - עדות כי ה' עשתה כל זאת

כלומר, המאורעות אשר מהם השתלשלו הדברים הנשגבים. אין הם מתנהלים כשאר מאורעות העולם לפי מחשבות מעשי אנוש ומזימותיהם, אלא עצת ה' היא המובילה והמסבכת את הרבבים לתכליתם.

והנה מלכות בית דוד ושלמה, הרי הם כסא ה', וביארנו במקו"א עניינה המיוחד של מלכות בית דוד, שיש להם ישיבה בעזרה, משום שהמלך מבית דוד הוא מלך בשם ה' ויושב על כסא ה' למלך. ועל כן צריך להיות יצירה מיוחדת של ה'.

ר"ל (כ"ה, צא, י) על יעקב אבינו ע"ה ויאמר ישראל למה הרעותם לי" (בראשית מג, ח), ר"ל בשם ר' חמא ב"ח, מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה אלא כאן, אמר הקב"ה, אני עוסק להמליך בנו במצרים, והוא אומר "למה הרעותם לי". הוא דהוא אמר (ישעיהו מ, כז) "נסתרה דרכי מה' וגו'. והיינו, כי כל זמן שהיה יעקב אבינו בצער על פרישת יוסף ממנו, הקב"ה לא היה אלא מגלגל גלגולים להמליך יוסף ולהחיות את יעקב בשלוה, אלא שמתוך שעצה עמוקה היתה, היה הצער עובר על יעקב. וזה בנה אב, שלכל עליו שרועה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזדמן הטוב - אינו מזדמן ובא אלא מתוך עומק עצה נסתרת, ועל כן יקרה קודם לו צער. והרי זה כענין שאמרו ז"ל (ברכות ה ע"א), "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין".

כ"ז אור גדול צריך כיסוי והסתר מפני הפתת השמן

מור"ר הגרא"א דסלר זצ"ל ביאר את ההכרח בהנהגה זו שכל עליו וטובה שהקב"ה רוצה לתת לאדם או לעולם מתוך הנהגה של הארת פנים, צריך תחילה להשתמש בהנהגה של הסתר פנים, כי כל אור גדול צריך תחילה כיסוי כדי להסתירו מהשטן שלא יקטרג על גילוי האור.

וכן ביאר (ע"י ממ"א ג' עמ' 225) את אשר אמרו שהקב"ה גנו את אור ז' ימי בראשית לצדיקים לעת"ל (ע"י רש"י בראשית א, ד), ול"ל גניזת האור היו רואים את האמת הברורה, והיה צריך ליצר חזק להחטיאים כדי להגדיל את נקודת הבחירה, עד למרוד נגד האמת, בכחי' יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו, והקב"ה גנוז לעת"ל, מוטב שיהיו שוגגין, ואז עוצמת הסתת היצר תהיה יותר חלשה.

נתיבות

וישב

שלום

רנא

עוד אופן י"ל פ"י כי אנכי ידעתי את המחשבות, ע"פ מד"א בספח"ק שקודם כל צמיחה חדשה צריך להיות העדר, שגריעין הורע העתיד להצמיח נרקב מקודם ונשאר בו רק קוסטא דחיותא אשר ממנו מתחלת צמיחה חדשה, אבל אם ירקב לגמרי עד שאפילו קוסטא דחיותא אין בו שוב אינו יכול להצמיח. ועד"ז בענינינו שבכדי שתתחיל צמיחה חדשה צמיחת אורו של משיח, סבב הקב"ה שיהיה מצב של העדר, הוא המצב הנורא ואיום שהיה אז שלא נשארה פינה אחת שלמה בכלל ישראל וכל בית ישראל היה כ"כ שבור, רק מתוך המצב הזה של העדר היתה יכולה להתחיל צמיחת אורו של משיח. והקוסטא דחיותא שממנה התחילה הצמיחה היא השברון לב שהיה להם, וכמד"כ לב נשבר ונדכה א' לא תבוה, שזוהו היסוד לצמיחה מחודשת. וזהו פ"י כי אנכי ידעתי את המחשבות, שהקב"ה ידע את עומק המחשבות שלהם כמה היו שבורים בקרבם, את עומק המחשבה של האחים ושברון לבם ושקם ותעניתם אחר מכירת יוסף, וכן את עומק המחשבה של שברון הלב של יהודה, אשר כל בית ישראל היו שבורים בקרבם בעת ההיא, וזה היה הקוסטא דחיותא שממנה התחילה צמיחת אורו של משיח. וכעין זה מצינו אצל משרע"ה אחר חטא העגל, שדרשו חז"ל (שבת פו). עה"פ לכל היד החזקה שקאי על ששבר את הלוחות, והיינו ששבירת הלוחות נמנית בין מעלותיו הגדולות של משרע"ה, והטעם בזה לפי שמשרע"ה ראה כי חטא העם הזה חטאה גדולה, ואיזה דרך ותיקון יכולים להיות להם עוד אחר חטא כזה. העצה היחידה היתה רק לשבור את לבם של כל ששים רבוא בני ישראל, וזה לא היה יכול להיות רק ע"י ששבר את הלוחות שמוה נשבר לבם של כל ישראל, והשברון לב הזה היה הקוסטא דחיותא שמוה התחיל הבנין המחודש של כלל ישראל אחר חטא העגל. וכמ"כ כאן שברון הלב של בני ישראל היה הקוסטא דחיותא שממנה נברא אורו של משיח.

וי"ל עוד שהקוסטא דחיותא היא אי השלמה, מה שאינו משלים עם מצבו, וכלשון המדרש עסוק בשקו ותעניתו, שזה ביטוי שאינו משלים עם המצב שנמצא, על ידי הליכה בשק ותענית. שיש אדם שכאשר הוא יורד ממדרגתו הריהו נופל ביאוש רח"ל ומשלים עם זה ואינו עסוק להתעלות בחזרה, אבל בני ישראל היו עסוקים בשקם ותעניתם, שלא השלימו עם זה אלא התעסקו להתעלות בחזרה. שיוסף לא השלים עם זה שהוא עבד, ויעקב לא השלים עם זה שיוסף איננו, וכמד"כ וימאן להתנחם, כי תנחומין הם השלמה עם המצב. וכן ראובן, כמאחז"ל (בר"ר פד, יח) שהוא פתח בתשובה, שמשמעות התשובה היא אי השלמה עם המצב של ירידה. והיינו שהעסק בשקם ותעניתם שענינו אי השלמה זה גופא היה הקוסטא דחיותא שממנה נברא אורו של משיח. וזוהי דרך הצדיקים שאפילו במצבים הגרועים ביותר אינם משלימים, ואי השלמה היא הקוסטא דחיותא שממנה תחלת צמיחת אורו של משיח. וכן מצינו בגלות מצרים, שישראל היו משוקעים במ"ט שערי טומאה ורק בזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים, היינו האמונה שהקב"ה יגאל אותם, וזוהי היתה תחלת גאולת מצרים ממה שלא השלימו עם העבדות במצרים, וכדאיתא במדרש (שמו"ד ה, יח) שהיו להם מגלות בהם היו משתעשעין וקורין בכל שבת שהקב"ה עתיד לגאול אותם, ומכח האמונה הזאת ואי השלמה עם הגלות, זה היה הקוסטא דחיותא שממנה היתה אתחלתא דגאולת מצרים. וזהו פ"י כי אנכי ידעתי את המחשבות, שהקב"ה ידע שהשק והתענית אינם של יאוש רח"ל אלא של תקוה ואי השלמה. וזהו כח הצמיחה שנתן הקב"ה גם בשפל המצב, כמד"כ (מיכה ז) כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי, שגם בחושך הגדול ביותר יש נקודת אור היא הלב נשבר ואי השלמה, שהם הקוסטא דחיותא לאתחלתא דצמיחה מחודשת.

וכן הוא בכללות בחיי עם ישראל, שעם ישראל כבר נמצא בגלות קרוב לאלפיים שנה, וכל כח קיומם בגלות הוא רק אי השלמה, שיהודים אינם משלימים עם הגלות ואינם מסיחים דעתם מהגאולה, שתקומם איתנה באמונה בביאת המשיח ומחכים לו

בכל יום שיבא, מכח זה שואבים הם חיזוק להתקיים במצבים הגרועים ביותר בגלות, וזהו ג"כ הקוסטא דחיותא להמשיך אורו של משיח, שהתקוה ואי השלמה של כלל ישראל בגלות הם האתחלתא דגאולה. וכמ"כ גם אצל כל יחיד, אף כאשר נופל ח"ו, הרי אם אינו משלים עם זה, זהו הכח המחזירו לשוב למקומו. כמו שאמר מרן הר"ן מלכוביץ זי"ע להרה"ק ר' יואל צ'פ"ר זצ"ל, שיהודי כאשר הוא נופל ממדרגותיו הריהו מחויב להאמין כי הקב"ה יחזיר אותו למעמדו, ואם מאמין הקב"ה מחזירו למעמדו. וסיים בלה"ק בצעקה ג"פ: "אבער או ער גלייבט, אבער או ער גלייבט", וזהו סוד הגאולה של הכלל והפרט.

וזהו גם ענין שני המועדים מתקנת חז"ל, חנוכה ופורים, שהם על שם ב' הנסים הגדולים שעשה הקב"ה עם ישראל, ותקנום חז"ל לדורות להאיר את אורך הגלות, הרי ב' נסים אלו היו מכח אי השלמה

בחנוכה היה כלל ישראל במצב של יאוש גמור, שהיו נתונים בידי ממלכה כה אדירה וכנגדה התייצבו קומץ כה קטן של לוחמים להלחם עמם. לא היתה זו מלחמת התאבדות ח"ו, אלא שהיו סמוכים ובטוחים בהקב"ה שאי אפשר בשום פנים שלא יתן בידם את הנצחון, ובזכות אי ההשלמה שלהם עשה הקב"ה את הנס. וכמ"כ בפורים שכלל ישראל כולו היה במצב של יאוש, ורק מרדכי היה סמוך ובטוח שרוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ויזעק ויעקב גדולה ומרה שהיתה ועקבה מלאת תקוה שסוף הנס לבא, וזעקה זו המשיכה את הנס. וכך את כל הנסים והנפלאות שארעו לישראל המשיכו ע"י אי ההשלמה, שזהו כחם הנצחי של כלל ישראל מה שאינם משלימים עם שפל המצב. וכל אורו של משיח תלוי באי ההשלמה של כלל ישראל, שבהירות האמונה שיש לישראל בכל יום בביאת המשיח היא הקוסטא דחיותא להצמיח אורו של משיח.

איכה, דור שהוא מצפה למלכותו מיד הם נגאלין. ורעיון זה מוזכר גם בספר הכוזרי (מאמר ה' כ"ז), שכתב עה"פ אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, רצונו לומר כי ירושלים אמנם תיבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה. ומפני זה יש התגברות היצה"ר על ישראל למעט את הצפיה לישועה היות שהגאולה תליה בזה, וככל שישראל מגבירין את צפיתם לישועה הריחם ממשכים ומקרבים יותר את הגאולה, ע"כ מתגבר היצה"ר במיוחד לכלכל את הרעת שלא יצפו לישועה במדרגה הראויה, כי זהו הדבר המקרב את ביאת המשיח ומקרב את תיקון העולם במלכות שדי.

וכשם שיש גאולת הכלל כך יש גאולת הפרט. כפי שאנו אומרים בתפלת רבנו כל עולמים לפני הקידוש בליל ש"ק, שתרחמני עוד בגלותי לגאלני ולעורר לני לאהבתך. יהודי שאינו מרגיש אהבת ה' הוא בגלות ושרוי בחשכות, ותפלתו היא רבש"ע רחמני, אני שרוי בחשך ואפלה, רחמני לגאלני לעורר לני לאהבתך. וכמו שבגאולת הכלל היסוד להמשיך את הגאולה הוא האמונה והצפיה לישועה, כך גם בגאולת הפרט. ישנם מצבים קשים ומרים שהאדם עובר המביאים אותו לידי יאוש והשלמה עם המציאות, שנרמה לו שכבר לא יכול להיות אחרת, ולא יתכן שהוא עוד ישתנה, וחסר לו את הצפיה לישועה כמובן הפרטי, שאינו מאמין כבר שתתכן אצלו גאולת הנפש בבחי' לתקן עולמו הקטן במלכות שדי. ועל כגון דא אמר מרן מקוברין ז"ע שהגורע ביותר הוא כאשר יהודי משלים עם מצבו כי מי שאינו משלים עם מצבו ומצפה לישועה באמונתו השלימה כי קץ שם לחשך, הריהו ממשיך עי"ז את הישועה בגאולתו ופדיון נפשו.

וזה היסוד של יהודי. ליהודי יש תורה שלמה ויש תרי"ג מצוות אך היסוד שלו הוא אמונה ובטחון. וכדאיתא בפרי הארץ (ורא) שכל הנסיונות של יהודי הם באמונה; מפני שזה היסוד. וכל המאבק עם קליפת יו"ן היה בענין זה. היונים רצו לנתק את ישראל מהשורש, כפי שגורו כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. ולעומת זה כאשר הקב"ה הושיע את ישראל היתה הישועה בענין זו עצמו, להראות שאפילו כאשר ישראל נמצאים במצו

אבל במקום שאין עינו של בשר דם שולטת, הולך ומתרחם דווקא - באותו רגע קודרני - אורו של משיח. ללמדך: אפילו כשרואים בעליל איך העולם שוב לתוהו ובוהו, הכל מתמוטט וחדל, הרי יתכן שבשמי השמים כבר הולך ומתהווה עולם נברא חדש. ההשגחה העליונה עוסקת בבנין ולא בהרס, אלא עינינו לא רואות...

ובזה תתיישב השאלה הנשאלת, מה הקשר של ענין יהודה ותמר באמצעותה של פרשה מתוחה, וקשה היא פרשת מכירת יוסף הצדיק והוגעתו למצרים, ובאמצעותה של פרשה זו מביאה התורה את ענין יהודה. ולפי מה שנתבאר אפ"ל שכוונת התורה היתה בזה לומר שאפילו בעיצומו של משבר כל כך קשה, שבר משפחתי שבר אצל יעקב הממאן להינחם, גם בתוך החשך הנורא הזה נולד אורו של משיח. נוצרת התשועה והישועה, כי גם בשעת צרה היא ליעקב הרי שממנה יוושע, כי התשועה כבר חבייה בתוכה.

בזה גם נבין למה דוקא בחנוכה נצטוונו על פרסומי ניסא בזה שכל הציבור ועוברי אורח צריכים לראות ועי"ז להכיר ולהזכר בנס, מה שלא מצינו בשום מצוה כמו מצות תפילין שע"ז דרשו את הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", הרי שיש כאן ענין מיוחד שכל עמי הארץ יראו ומימי לא נצטוונו לצאת עם התפילין ברחובה של עיר. ואפילו במצוה ששורשה בפרסומי ניסא כמו "ארבע כוסות" הרי אנו מקיימים מצוה זו דוקא בתוך הבית ובמסגרת משפחתית.

אולם אפשר לומר שחז"ל רצו שדוקא בתוך החשך השורר בחוץ דוקא שם נדליק את האור, דוקא בחושך ראוי לראות את האור, את הטוב ואת הישועה. והרמז לכך בפרשת השבוע, שהרי ידוע שאותיות "משיח" נוטריקון: מדליקין שמונת ימי חנוכה.

שפל ביותר בחי' למטה מעשרה, קשורים הם להשי"ת ללא כל תנאי, ולא מפני שהם ראויים לכך לפי דרגתם, אלא מפני שמאמינים כי הקב"ה לא יששם ולא יעזבם וכרחם אב על בנים ירחמם. וכנגד מה שרצו היונים להתדיר שאין לכם חלק באלקי ישראל, נתגלה שאפילו במצב השפל ביותר יש לישראל חלק בהשי"ת.

ולשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים. ואיתא בספ"ק מה טעם לא קבעו מיד יום טוב, מפני שלא ידעו אם האור חוזר ומתחדש בכל שנה בזמן הזה, או שאין זו אלא הארה לשעתה. ולשנה אחרת בזמן הזה הריגישו שהתעוררה שוב האהרה שהיתה בזמן הנס וידעו שהיא הארה נצחית, ואז קבעוהו ועשאוהו יום טוב. וכן מצינו בנס פורים שקבעו את היו"ט בשנה השניה, כי גם אז נסתפקו אם זו הארה נצחית או שאינה רק לשעתה. ורק לשנה הבאה נתברר להם שהיא הארה נצחית ומתעוררת בכל שנה מחדש. וכמו שבימים ההם המשכת התארה היתה ע"י התעוררות הכהנים החשמונאים במדת הבטחון, כך בכל שנה ושנה צריך יהודי לעורר מדה זו כדי להמשיך את האור של נס חנוכה שעשה לנו הקב"ה בימים ההם בזמן הזה. זהו עיצומם של החגים חנוכה ופורים, השרשת אמונה ובטחון במצבים הכי קשים, כפי שהיה בימים ההם שהנסים היו במצב של ירידה ושפלות, שלפי השכל והטבע ולפי זכויותיהם לא היתה אפשרות של ישועה; ובכת האמונה והבטחון נתקיים בהם שבשפלנו זכר לנו.

כוחו של יהודה היה כח ההתחדשות ואי הכניעה בפני מצבים קשים, אשר נראים כבר כאבודים. המצב בבית יעקב היה קשה ביותר, יעקב ממאן להתנחם על אובדן יוסף, והאחים התחרטו מאד על מכירתו מבלי יכולת להשיב את הנעשה, וכולם עסקו בשקם ובתעניתם. יהודה היה צריך להיות שרוי בשק ותענית יותר מכל אחיו, כי הוא זה שבעצמו נמכר יוסף. וכבר פירש"י "שהוידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם ואמרו שאילו יעץ יהודה להשיבו, היו שומעים לו". ובכל זאת יהודה לא נתפס להלך רוח של יאוש וחדלון, אלא החליט לפתוח דף חדש ולכנות בית בישראל שמסמל תחילת חיים חדשים, ולעבוד את בוראו כשהוא מתחזק בכוחות מחודשים.

(A) (Part 2): Out of the Deepest Darkness: The Light of the Messiah The moment could not have been more hopeless for Judah. He had convinced his brothers to sell Joseph into slavery. He had lied to his father, who was now suffering the horrors of intense mourning. He had disappointed the brothers and he had failed as a leader. So he went away from them. He went "down" from them.

But his was a descent that was for the sake of an ascent, and that made all the difference.

While his brothers covered up the sale, and while Joseph and Jacob and even Reuben fasted and wore sackcloth, Judah followed a different path: He married. R' Simchah Bunim of Peshis'cha notes that an observer of their actions would not consider Judah's actions to be the most exalted of the group. Yet, it is God Who knows the innermost thoughts of a person, and He preferred Judah's conduct over theirs. As a result, God crafted the light of the Messiah and decreed that it should shine out from among Judah's descendants (Kol Simchah).

What had Judah done to merit this? The Kotzker Rebbe explains that R' Simchah Bunim meant as follows: Judah thought he had permanently lost all the spiritual attainments of his life. When Judah realized the catastrophic consequences of the advice he had given regarding

the sale of Joseph, he was plunged into a profound bitterness, to the point that there was almost nothing left of his self. It would have been natural then to give up entirely. Yet, he decided to do something else instead. He decided to make a fresh start. He decided to begin his service of God anew, commencing with the very first mitzvah: Be fruitful and multiply. This impulse was so precious before the One Who knows all thoughts, that He chose Judah as the source from which to craft the light of the Messiah (Ohel Torah; Shem MiShmuel, 5672).

BEREISHIS MIDRASH RABBAH VAYEISHEV

but I will not forget you! — ואני לא אשכחך — Underscoring the rebuke given to Joseph, the Midrash goes on to give many other illustrations of God's special and unexpected intervention at various stages of Jewish history; — Why, who would have expected that the elderly Abraham and Sarah would bear a child? — מי היה מתקף למקרה ושרה וצדיק שיהיו יקנים שיתלד להם בן מי מתקף לעקב שעבד במקלו הירדן שיגרוץ — Who would have expected that Jacob, who crossed the Jordan with nothing more than his staff, would "burst forth" and become wealthy? — מי היה מתקף ליוסף שעבדו עולי — Who would have expected that Joseph, who underwent all those tragedies, would become a ruler in Egypt? — מי היה מתקף למשה שהושלך לאור שיהיה במו — Who would have expected that Moses, after being tossed into the Nile River, would come to be what he actually became? — מי מתקף לרות שהייתה גויה שקורא למלכות וישאל — Who would have expected that Ruth, who was a convert, should go on to become the ancestress of the monarchy in Israel through her descendant David? — מי מתקף לקוד שהיה מלך עד סוף כל הדורות — Who would have expected that the humble shepherd David would reign as king until the end of all generations? — מי מתקף ליהויכין שיצא מבית המטרים

that Jehoiachin, penultimate king of Judah, would ever be released from prison? — מי מתקף לחנניה מישראל ועזריהו שישונו מתוך — Who would have expected that Hananiah, Mishael, and Azariah would emerge unscathed from the fire into which they were thrown? — מי מתקף לישוראל בימי המן שישלם הקדוש ברוך — Who would have expected that the Holy One, blessed is He, would rescue Israel from destruction during the days of Haman? — מי מתקף לגלילות שהיו לשם ולתהלה — Who would have expected those in exile, i.e., the Jewish nation, to achieve fame and acclaim in the Messianic era? — מי מתקף לסוכת דוד הנקלת — Who would have expected that the "fallen Booth of David," i.e., the disrupted royal house of David, would be raised up once again in Messianic times, as it is stated, On that day I will raise up the fallen Booth of David (Amos 9:11)? — מי מתקף — Who would have expected that the entire world would band together in Messianic times as one in the service of God, as it is stated, For then I will change the nations [to speak] a pure language, so that they all will proclaim the Name of HASHEM, to worship Him with a united resolve (Zephaniah 3:9).

מעלה זו של יהודה - טבועה בשמו. כאשר נולד, קראה לו אמו יהודה כי הפעם אודה את ה', אדם שמודה לה' על חסדיו הרי זה מתוך הכח של התחדשות. כי על נסך שבכל יום עמנו אין אדם מודה, מכיוון שהתרגל כבר לקבלם באופן טבעי ואין הוא חש צורך להודות. כך גם מוצאים אצל יהודה במצב הנואש שהיה בהמצאות הגביע באמתחת בנימין, והיה צריך בנימין להשאיר עבד אצל יוסף. האחים ראו שאין כל פתרון והתיאשו, אך יהודה ניגש אל יוסף והחל לשחזר את כל המאורעות, וכמו שהעירו כבר המפורשים שלכאורה, לא חידש יהודה בסיפורו שום דבר. ובכל זאת, הגם שיהודה לא חידש כלום בשחזור זה, הוא לא מרים ידים ומנסה לעשות משהו. ובאמת בסופו של דבר השתדלותו נשאה פרי, והביאה את יוסף להתרגשות גדולה עד שגילה עצמו לאחים.

זהו הכח של יהודה, לא להנע למצב שנראה אבוד ולהתחיל מחדש. לכן נקראים עם בני ישראל יהודים, כי את התכונה הזאת של התחדשות והתחלה מחדש בכל מצב ומצב, השריש יהודה בקרב בניו עד סוף כל הדורות, וכחו של יהודה נמצא אצל כל איש יהודי באשר הוא. לכן על היהודי תמיד לזכור זאת, ואף אם הוא נמצא במצב של שפל רוחני או גשמי, אין לו להנע להרגשת יאוש ח"ו אלא לבטוח בה' ולפתוח דף חדש.

כחו של יהודה, הוא גם הכח שביא במהרה בימינו את ביאת משיח צדקינו דוקא מתוך השכות, מתוך מצב שנראה קשה וכלאחר יאוש ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, וכדברי חז"ל על מלחמת גוג ומגוג לפני ביאת המשיח.

וזהו כוונת המדרש, שכולם עסקו בשקם ותעניתם ואילו יהודה עסק בליקת לו אשה - התחדשות והתחלה חדשה. ואז ברא הקב"ה את אורו של משיח שיבוא ג"כ בכח הענין הנ"ל.⁴⁷

רוח אליהו

בפשטות לומדים, שהמדרש בא לנחם את ישראל, כאשר הינם שבורים ורצוצים בגלות המד, ואינם רואים כיצד תבוא הגאולה, מראים להם חכמינו ז"ל כי כבר היו זמנים ומצבים שעברו אבותינו בדורות הקודמים, תקופות קשות בהיסטוריה היהודית, בהם לא היו יכולים לקוות ולצפות שתבוא הישועה, אף אחד לא היה מסוגל לתאר לעצמו שממצבים אלו יצא טוב, ובכל זאת התהפך הגלגל ובאה הישועה ויצא הכל לטובה. דברים אלו אמורים להיות לנו לנחמה, בעקבתא דמשיחא, להאמין ולקוות שתבוא הישועה, למרות שאיננו רואים כיצד ואיך תתרחש. עם זאת, חושבני שניתן לומר פירוש נוסף במדרש. יתכן שכתוב כאן במדרש דבר אחר לגמרי, ולכן שיין המדרש דוקא לכאן, לפרשת וישב.

נמצא אם כן, שעל שאלת המדרש 'מי היה מחכה ליוסף שעברו עליו כל הצרות האלו שיהיה מלך, התשובה היא שיוסף עצמו היה מחכה לכך. יוסף הצדיק לעולם לא התייאש.

למרות שישבתו בבית האסורים כבר קרוב לעשר שנים, שכתוצאה מכך היה אמור להיות שבור ורצוף יותר מכולם, היה בכל זאת מחכה ומצפה שיתקיימו חלומותיו. כל אותו זמן נשאר עם ההבטחות שהיו לו, עם הידיעה שהוא עתיד להיות מלך, להושיע את ישראל, ולא הפסיק לחשוב מתי יהיה הדבר. ברגע שהביאו לו איזה חלום, ידע שהקב"ה מראה לו כאן משהו. יש כאן איזו הארה, איזה גילוי, אודות הישועה הקרובה לבוא. גם בהמשך, כאשר הביאו אותו אל פרעה שאמר לו (מא. טו) תשמע חלום לפתור אותו, ידע יוסף תיכף במוח דמו. הוא הבין מיד שזה קשור לחלום שחלם שיבואו אחיו להשתחוות לפניו. לשם כך הרי הם צריכים לרדת מצרימה. וכיצד יתרחש הדבר? כיצד תהיה השתלשלות המאורעות? על ידי שיהיה רעב בכל הארצות ובארץ מצרים יהיה לחם! ממילא ידע תיכף את פתרון החלום.

כשאמר להפקיד איש נבון וחכם (שם, לג) ידע מיד מי יהיה אותו נבון וחכם. הוא ידע שכאן צריכים להתקיים חלומותיו, ובאופן זה יהיה השתלשלות המאורעות. זו היתה הסתכלותו של יוסף.

כאשר ראה שפרעה חולם ומביאים אותו לפתור פתרונו, הבין שלא מדובר אודות מצרים, אלא אודות כלל ישראל. מדובר אודות החלומות שהיו לו שהוא עתיד להיות מלך. החלומות שעל יציאתם לפועל חיכה כל תקופת היותו בבית האסורים.

כאשר ראה שני אנשים עברים נצים אמר (שמות טו, יז) אכן נודע הדבר, כפירוש רש"י בשם המדרש (ט, טו) נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל שנשתעבדו בגלות מכל האומות, אבל רואה אני כי לשון הרע יש ביניהן, אם כן נודע הדבר, באיזה דבר הם משתעבדים.

זאת אומרת, במשך כל הזמן היה משה מהרהר בלבו מה מקור השעבוד, סיבת הגלות, ומה צריך לתקן בכדי שיוכל להיות מושיען של ישראל. אלו היו כל מחשבותיו. אודות הגלות, וכיצד ניתן להוציא את ישראל ממנו.

כך רואים גם בפרשת הסנה.

זאת אומרת, כאשר ראה דוד שהכה ארי ודוב, התבונן בעצמו מה רוצה הקב"ה להראות לו בכך. מדוע שלח אליו ארי ודוב ונתן לו כוחות לעמוד נגדם.

אדם אחר במקומו היה מוכיח מכך שהוא גבור ובעל כח. אבל דוד המלך הבין שמראים לו מן השמים שיש לו כוחות מיוחדים, וכי בבוא העת, כאשר יהיה עת צרה לכלל ישראל, יהיה הוא זה שיצטרך להושיע את ישראל ולקדש בכך שם שמים. לכן כשהתרחש הסיפור עם גלית הבין מיד שעליו להתייצב נגדו.

כאשר שואלים, אם כן, 'מי מחכה לדוד שיהיה מלך?' התשובה היא שדוד עצמו היה מחכה.

כבר מנעוריו חיכה מתי יהיה מלך. לאחר שהראו לו סימן מן השמים כי גם את הארי ואת הדוב הכה, היינו שיש לו כוחות מיוחדים, כוחות של הנהגה, שעמם ימלוך וינהיג את ישראל, חיכה לראות מתי יצאו כוחות אלו אל הפועל ויזכה למלכות. מתי יתקיים הדבר ויזכה להנהיג את ישראל.

מי מחכה לגלויות

המדרש ממשך ושואל: 'מי מחכה לגלויות שיהיו לשם ולתהלה' - מי היה יכול לצפות שהגלויות הקשים יהיו לשם ולתהלה?

נדמה לי תמיד שכונת המדרש היא על כל הגלויות, ובכללם הגלות המר הזו, והצרות האחרונות שעברו ישראל בחורבן אירופא.

מי מאלו שעברו זאת בעצמם, או מאלו שרק חיו בתקופה שבה אירע החורבן הגדול, היה יכול לצפות שגדולי ישראל שיצאו מעמק הבכא, שבורים ורצוצים, יעמדו ויבנו כאן באמריקה את מה שאנו רואים כיום לשם ולתהלה?

בימינו, כאשר אנו רואים את מצב עולם התורה היום, קשה לתאר איך היה המצב אז. כיצד נראתה התורה באמריקה בתקופה ההיא. קשה להבין איזו מהפכה חולל ראש הישיבה זצ"ל, הוא הקים מוסדות תורה ברחבי ארה"ב, והעמיד תלמידים תלמידי חכמים שמקימים ישיבות בכל רחבי המדינה. הוא רומם את קרן התורה למודריגה אחרת לגמרי. הפך את הגלות שיהיה לשם ולתהלה.

מי היה מחכה לזה? ראש הישיבה בעצמו! הוא ידע שבביל מה הצילה אותו ההשגחה. הוא הבין שזה תפקידו, לבנות תורה באמריקה. להשתדל להחזיר את הגלות שיהיה לשם ולתהלה. לכך היה מחכה.

כמו כן האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, הנני זוכר עוד מוויליאמסבורג, כאשר הגיע ממחנות ההשמדה, כיצד היה נראה שמיני עצרת הראשון. איך שראו אותו דבוק בחקב"ה. אבל עם זאת היה כל כך שבור ורצוצ מהחורבן הגדול.

מי היה יכול לחשוב ולתאר לעצמו אז שיבנה כאן באמריקה מוסדות תורה בהם יתחנכו אלפי תש"ר ואפלי בחורי חמד. מי היה מסוגל לצפות שיעמיד מבצרים כאלו, יבנה קהלה מפוארת כזו, וישפיע מרוחו על כל בני התורה.

אין זה אלא שהוא בעצמו היה זה שחיכה וקיווה לכך. הוא ידע שזה תפקידו, לקיים כאן באמריקה את כלל ישראל. בבביל כך ניצל, כדי לחזור ולבנות את הגלות לשם ולתהלה.

הוא היה זה שחיכה וקיווה, והוא היה זה שבנה.

כמדומני, שגם את הקטע האחרון במדרש, 'מי מחכה לסוכת דוד הנופלת שיקימנה הקב"ה', גם כן צריך ללמוד בדרך זה.

כוננת חז"ל היא לא רק לנחם אותנו, לדעת כי סוף כל סוף יקים הקב"ה את סוכת דוד הנופלת, אלא לזרז אותנו להתבונן, כל אחד ואחד, מה תפקידו.

הרי היום רואים בחוש שאנו עומדים סמוך ונראה לתקופת הגאולה. העולם משתנה במהירות. מלכיות מתמוטטות מכל עבר, ואף אמריקה שהייתה סמל המלכות בזמן הזה, רואים איזה פנים יש לה. איך נתבטלה עול המלכות, וכבוד המלכות גם היא אינה קיימת עוד. גם היסודות הכלכליים שעליהם עומד העולם נתרופפו. לכסף אין שום ערך והיוקר יאמיר. והכל מתרחש בתקופה קצרה ביותר.

אילו היה עומד מישהו לפני שנה ואומר שכך יהיה, היו אומרים עליו כי אינו יודע מה הוא שח, אבל כיום רואים שדברים משתנים בצורה קיצונית ומהירה.

* אין זה אלא שמראים לנו משהו מן השמים, וכאשר מראים לנו עלינו לפקוח עינינו ולראות את מה שרוצים להראות לנו.

בני תורה צריכים לדעת מה תפקידם - להביא את המשיח.

עליהם להיות אלו המחכים לסוכת דוד שיקימנה הקב"ה, אך עליהם גם לפעול ולהשתדל להביא לכך.

כמו שכל אלו שהמדרש שואל עליהם מי היה מחכה, לא חיכו וקיוו בלבד, אלא כל חייהם התנהלו סביב לזה. הם ידעו מה תפקידם, חיכו לכך תמיד, ועשו את מה שנדרש בכדי שיתקיים. כך צריכים אנחנו לחכות לביאת המשיח, לתקומת סוכת דוד הנופלת. אך בד בבד לעשות את המוטל עלינו לעשות על מנת שאכן יקימנה הקב"ה במהרה.

מי מחכה לרות

כך גם בהמשך המדרש, בקשר לשאלה: 'מי מחכה לרות שהיתה גרה שחזרה למלכות ישראל' - מי היה יכול לחלום ולצפות, שדוקא רות שהיתה גיורת, תחזור למלכות ישראל?

מהתבוננות קימעה עולה שנעמי היתה מחכה לכך. היא תיכננה זאת מראש.

כך מסביר האלשיך (עניי משה רות א, ט, ב ד) אשר בדבריה רמזה נעמי שלכן מתנהל הכל בצורה מוזרה זו, מפני שבאופן זה נולדו גם פרץ וזרח, שורש גזע ישי.

זאת אומרת, היא ידעה מה אמור להתרחש כאן - צמיחת קרן מלכות ישראל, וחיכתה לכך.

ככל הנראה, היתה המלכות צריכה לצאת עוד קודם לכן מאלימלך, או מבניו, אלא שמסבב הסיבות סיבב שמהם לא תצא מלכות ישראל, אלא מבעוז. נעמי ידעה הכל וחיכתה.

היא חיכתה לכך, ועשתה כל פעולותיה לתכלית זה, לדאוג שאכן תצא מרות המלכות שאמורה לצאת ממנה.

אלו היו כל מחשבותיה - מעלת יהודה וגדולתו. שתצא ממנה המלכות שצריכה לצאת הימנה.

גם אחר כך, כאשר היא מוצאת להשרף, שלחה אל חמיה לאומר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה (טו, כח). מביע הספורנו התפעלות מכך שלא נפל לבה מהשתדל לזכות את עצמה אעפ"י שהיו מוציאים אותה להשרף, כי היה לבה כלב הארי. זאת אומרת, אפילו ברגע האחרון, כאשר מובילים אותה לשריפה, שעה שכל אחד במקומה כבר היה גשבר ומיואש בראותו שלא ניתן עוד לעשות כלום, וככל הנראה מן השמים אין רוצים בכך, גם אז לא התייאשה ולא נפל לבה, אלא המשיכה לחכות ולהשתדל שתצא ממנה מלכות.

נראה אפוא מזה, לכאורה, שכל מה שזכתה תמר למלכות לא היה אלא מפני שהיתה מחכה. היא ידעה שמלכות ישראל צריכה לצאת ממנה, חיכתה לכך, ועשתה את ההשתדלות הנכונה שצריכים לעשות לשם כך. לכן זכתה שתקום ממנה מלכות בית דוד.

Chanukah as an Inauguration

Rabbeinu Bachya writes¹⁸ that the word *Chanukah* means *inauguration*. Chanukah serves as an inauguration of the Third Beis HaMikdash, may it be built speedily in our days. Chanukah plants the seeds of the miracles of *l'asid lavo*. The Gemara states that the history and miracle of Chanukah is not to be written as part of Tanach, since *Megillas Esther* describes the last of the miracles. *The Sfias Emes* explains that this is because Chanukah is the beginning of the *Acharis HaYamim*, the End of Days. It is the start of the Final Redemption, and therefore belongs to a completely different era than the events that preceded it.

Even though the Chashmonaim did commit an infraction by taking and keeping the *meluchah* for themselves, they did gift us the Yom Tov of Chanukah, which will ultimately usher in *Malchus Beis David, bimheirah veyameinu*.

41 והנראה בעזרי לחרץ כל הנ"ל ע"י הקדמה יקרה מספר מג"ע ריש פ' מקץ, וזה לשונו, לחרץ קושיא הלא אנחנו בגלות זמן רב ואם יבוא משיח ואין לנו לסוף שיהא אלפי עלמא רק זמן קצר, אבל יקריים הרחיבי מקום אהלך, כמו שיתפשט המקום כן יתארך הגלגל ויהי יום אחד כמו שנה, ז"ש כי יום נקם כלב. ושנת גאולי באה ר"ל יום אחד יהי שנה, וכה"א כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ר"ל כמו במרגלים, יום לשנה כן אראנו נפלאות לעת"ל שיהי מיום א' שנה, עכ"ל. וכוה פירש שם, ויהי מקץ שנתיים ימים, בזמן הקץ יהי משנה יום, עיי"ש.

42 ולפ"ז י"ל שזכו ישראל (מטעם שיתכאר אי"ה להלן) שבשעת הנס נמשך להם מאור הגאולה של לעת"ל ושלט בביהמ"ק הנהגת הזמן של ימות המשיח. ולכן הואיל ובימות המשיח יתארך הזמן ויהי אריכות ימים מופלג כמבואר בפסוקים ורבמדרשים, ולכן גם השמן האריך זמנו ודלק ח' ימים. ולפ"ז מוכן מה שהביא כס' בני"ש מהקדמונים, שבשעת הדלקת המנורה מזריח אורו של משיח עיי"ש. והואיל ונס של חנוכה אירע כפ' מקץ, ולכן אירע בו ענין המבואר בריש הפרשה, כמבואר במגלה עמוקות כנ"ל. ומוכן מה שאיתא בספרים שהכהנים במלחמה אמרו ויהי נועם וכפלו פסוק אורך ימים אשביעהו. כי זכו לאורך ימים של ימות המשיח, ונכפלו ימיהם כפולים ומכופלות.

42 ולפ"ז מתורץ קושיא הבי"ה, מה היה הנס בלילה ראשון. כי לפי הנ"ל לא הי' רק לילה ראשון ולא יותר כי נתארך הזמן וכל החנוכה הי' ביום אחד, והנהגה זו שלטה בביהמ"ק.

וזה שמקשה הגמרא, מאי חנוכה כלומר למה קורין שם החג חנוכה כל שמונת הימים הלא כ"ה כסלו הי' רק ביום הראשון. ומתוך דת"ר בכ"ה ככסלו יומי חנוכה תמניא אינון. כלומר כל שמונת הימים הם כולם ביום כ"ה כסלו. וכן כתב המחבר כנ"ל בשו"ע.

טו. נר חנוכה - אורו של משיח

עוד איתא בספרים הקדושים (מדרש פנחס לה"פ מקאריץ אות א', ומובא בבני יששכר מאמר ב' אות טו), כי בכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות נתגלה האור הגנוז, והוא אורו של משיח. וכתבו רמז לזה "ערכת נר למשיחי" (תהילים קלב).

וחם הם הדברים האמורים. כי אורו של משיח הוא אור התורה שיחא לעתיד ונתתי את תורתך בקרבם". כאשר יעשה מציאות של קדושה. והשראת השכינה עלינו תהא בדרגא של "אשכנח בו כאילו הוא ארון". וזה האור כבר מתנוצץ בחנוכה, שאז התחילו לזכות לזה. ובנר החנוכה אנו מבטאים את המדרגה חזו של השראת השכינה, בנר איש וביתו.

וכמו כן גם אופן הנהגת ה' בנסי חנוכה, היא כבר התחלת הסדר של הנהגת ה' בימי הגאולה. לעתיד לבא תהיה הנהגת ה' בעולם, מחודשת בזה האופן, של נס בתוך העולם. כל הטובות והברכות, המיועדים לימות המשיח: יטפו ההרים עיסים והגבעות תלכנה חלב (יואל ד-ח), הרה ויולדת יחדיו (ירמיה לא-ו וע' שבת ל:), ונגש חורש בקוצר (עמוס ט-ג), הכל יהיה מוצלח מאד, פורה ומלא עיסים, נוצץ וזורה. כל דבר יבא בנקל בלי צער ועגמת נפש, והכל יהיה בעולם בשפע וריבוי. כל אלו לא יהיו ניסים היוצאים מגדרי הטבע, לא תהיה זו הנהגה שמימית מתמיהה ומופתית, כמו ניסי קריעת ים סוף וירידת המן. אלא, הטבע עצמו יהיה מוצלח, העולם יתחיל להוציא אל הפועל, את הכוחות הטמונים בו. כל חלקי הבריאה יתחילו לפעול, באופן המוצלח והמירבי בו הם יכולים לפעול. הארץ תתחיל להפיק ולהראות את הכח האלוקי המאיר בה.

העולם יהיה מוצלח ומועיל הטב, במלוא איכותו וכוחו, אך הכל יהיה טבעי. ואז ישתוממו כיצד בעבר הכל היה כל כך קשה, כיצד היה בלתי טבעי שהפרי מצליח, כמה

היה קשה להתמודד עם פגעי הטבע, וכמה היה צריך לטרוח, עד שהאדמה הוציאה מירות. לא יתחדשו כוחות חדשים וניסים, יש מאין. וכמו שאמרו בענין זה בגמרא (שבט ל:): "אין כל חדש תחת השמש". אלא אותם כוחות ופעולות שכבר פועלים כהיום בטבע, יתחילו לפעול במהירות ובהצלחה תמידית. "הרה ויולדת יחדיו", ונגש חורש בקוצר". אותם כוחות של לידה וצמיחה, אבל הם יפעלו בלי עיכובים ועגמת נפש. ואז יראו שהקשיים של היום אינם טבעיים, יראו שדווקא השפע והברכה שיהיו אז, הם האופן הרגיל והטבעי, בו מיועד להתנהל העולם.

נס חנוכה, היה כבר התחלת גילוי של אור זה של העתיד. שהנס היה באופן שהכח של החשמונאים ניצח. לא היתה הנהגה ישירה מאת ה', מעשי ה', אלא מעשי בני אדם, מעשי ארץ. אבל בחנוכה עדיין נחשב אצלינו זה לנס וחידוש. אך לעתיד לבא יקראו לזה טבע, ממש טבעו של עולם. וזהו הביאור שהנוכה הוא מעין אורו של משיח.

קמג עתיך חנוכה אמרנת

א) לפי מה שמובא בקדמונים, שחנוכה"ה הוא חנו - כ"ה וקשה הלא יום כ"ה הוא רק יום הראשון, ואיך יתכן שחג שממשיך ח' ימים יורה שמו רק על יום הראשון.

ב) נהוג בישראל להתעסק כל ימי חנוכה לחרץ קושיא הבי"ה מה הי' הנס ביום הראשון, מה שלא מצינו במועדים אחרים שדורשין בענינו. של יום דבר בעתו וכמו שבשביעי של פסח דורשין בענין קריעת יום סוף ולא כמכת בכורות שהי' ביום ראשון.

ג) בלשון הברייתא של מגילת שמובא בגמרא, בכ"ה ככסלו יומי דחנוכה תמניא אינון. והלשון לכאורה אינו מתוקן. שמשמע שכ"ה ככסלו יש בו בעצמו שמונה ימים של חנוכה. והמחבר בשו"ע ג"כ העתיק סגנון הברייתא וכתב בכ"ה ככסלו שמונת ימי חנוכה, והרמ"א מצא לנכון לתקן הלשון והכניס תיבת "מתחילין" כלומר בכ"ה ככסלו מתחילין ח' ימי חנוכה. והלא דבר הוא.

התחזקות

חנוכה תשנ"ח

שיחות

דש

שכל תפילה שיהודי יבקש בבית המקדש תתקבל ברצון, כי ביתו בית תפילה, ושמתחית בבית תפילתי, ובחנוכה כל בית של יהודי נעשה בבחינת בית המקדש, ועומדים אצלו מלאכים ושרפים, שרפים עומדים ממעל ל"ו, והזמן מסוגל מאוד להתחנן ולבקש.

גם צריך לבקש על משיח, כמו שכתבו הצדיקים ז"ע. שעתה בחנוכה הזמן מסוגל לבקש על הגאולה, בבחינת ערכתי נר למשיחי, אנו עומדים כבר כ"כ קרובים לביאת המשיח, וכמו שכתבו הצדיקים ז"ע, ובבני יששכר כתב שחנוכה מלשון חינוך, שאנו מתחנכים לקראת ביאת המשיח. שלמה המלך ע"ה ביקש מהשי"ת